

Asia: VN/22132/2020

Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko

Tulevaisuuden tasa-arvokysymykset

- 1. Tavoitteiden asettamiseksi on selonteossa tarkoitus käsitellä toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia sekä niiden ennakoitavissa olevia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Millaisia tulevaisuutta ennakoivia tasa-arvokysymyksiä tai ongelmia mielestänne pitäisi selonteossa painottaa? Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa ja perustelkaa enintään viisi selkeää kysymystä. Mikäli mahdollista, sijoittakaa ne teemaotsikoiden alle sopivaksi katsomaanne kohtaan. Teema-alueet on esitelty edellä.**

Teemaotsikko: Vapaus, koskemattomuus, turvallisuus ja yksityisyys

Tasa-arvopoliittisessa selonteossa tulisi toimintaympäristön muutoksia kartoitettaessa ottaa turvallisuuskäsityksen pohjaksi inhimillisen turvallisuuden näkökulma, jotta ohjelman tavoitteet vastaisivat paremmin ihmisten tosiasiallisia ja koettuja turvattomuuden aiheita.

Perinteinen käsitys turvallisuudesta on keskittynyt valtion suojelemiseen ulkoisilta uhilta. Nykypäivänä näkökulma turvallisuuteen ja turvallisuusuhkiin on muuttunut. Inhimillisen turvallisuuden näkökulmassa keskeisellä sijalla on yksilöön kohdistuva uhka, jota tulisi tarkastella niin sukupuolen, rodullistamisen kuin rasismien näkökulmasta. Miesten naiseen kohdistama väkivalta on suuri yhteiskunnallinen uhka niin sodassa kuin rauhan aikana. Rasismi sekä homo- ja transfoobia on nähtävä turvallisuusuhkina, kun niistä seuraa sortoa ja äärimmäisessä muodossaan väkivaltaa.

Inhimillinen turvallisuus tarkoittaa vapautta elää ilman väkivaltaa tai sen uhkaa, kehoillista itsemääräämisoikeutta ja oikeutta ruumiilliseen koskemattomuuteen, toimintavapautta ja kaikkien eri sukupuolien vapautta toimia itsenäisinä yksilöinä kaikissa elämänvaiheissa. Inhimillinen turvallisuus tarkoittaa myös sitä, että ihmisten perustarpeet kuten oikeus toimeentuloon, ruokaan,

asumiseen ja terveydenhuoltoon toteutuvat. Näissä kysymyksissä miehet ja naiset ovat eri asemassa, kuten myös eri vähemmistöryhmät suhteessa valtaväestöön.

Teemaotsikko: Hoito ja huolenpito

Keskeinen muutos toimintaympäristössä tulee koskemaan suhdettamme hoivaan. Samaan aikaan kun hoivan tarve on väestön ikääntyessä kasvanut, on hoivatyötä tekevien saatavuus heikentynyt. Tämä johtuu ennen kaikkea alan heikosta arvostuksesta, joka näkyy työn palkkauksessa ja työskentelyolosuhteissa. Koronapandemia on osoittanut naisenemmistöisen hoiva-alan kriittisen roolin yhteiskuntamme perustoimintojen ylläpitämisessä.

Jotta hoivan tarpeen kasvuun voidaan varautua, on välittömästi ryhdyttävä toimiin hoiva-alan arvostuksen nostamiseksi muun muassa palkkatasa-arvoa ja alan työehtoja kehittämällä. Alan naisenemmistöisyydestä johtuva aliarvostus on korjattava.

Hoivan arvottamisessa on huomioitava myös palkattoman tai pientä korvausta vastaan tehdyn hoivatyön, kuten kotihoidon ja omaishoidon rooli yhteiskunnassamme ja pohdittava sen tuomista näkyviin lisäämällä sen osuus bruttokansantuotteesta valtion kirjanpitoon.

Hoiva tulisi nähdä sijoituksena tulevaisuuteen. Hoivaan sijoitetut eurot työllistävät tehokkaasti, tuovat verotuloja yhteiskunnalle ja edistävät kaikkien yhteiskunnan jäsenten hyvinvointia pitkällä tähtäimellä. Tuntuvat investoinnit hyvinvointipalveluihin ehkäisevät eriarvoisuutta, pahoinvointia ja sosiaalisia ongelmia ja tukevat kestävää taloudellista kehitystä.

Teemaotsikko: Hyvinvointi, terveys ja elinolot

Toimintaympäristön muutoksissa on huomioitava myös se, että sukupuolen moninaisuus on tosiasia, joka ei kuitenkaan näy vielä riittävällä tavalla sen enempää laissa kuin transihmisten näkyväksi tulemisessa yhteiskunnan eri osa-alueilla. Sukupuolen moninaisuus ja eri sukupuolien oikeudet on kirjattava tarkasti ja läpileikkaavasti osaksi lainsäädäntöämme ja tuotava osaksi valtion ja kuntien palveluita. Tällä on suoria vaikutuksia yhden kokonaisen ihmisryhmän hyvinvointiin ja perusoikeuksien toteutumiseen Suomessa.

Teemaotsikko: Osallisuus

Erityisesti naisiin, transihmisiin, muunsukupuolisiin ja muihin vähemmistöryhmiin kohdistuva vihapuhe ja syrjintä lisääntyy ja rajoittaa kansalaisyhteiskunnan toimintaa eri puolilla Suomea ja Eurooppaa. Tämä muodostaa merkittävän turvallisuusuhan, joka vaatii vahvaa ennaltaehkäisyä ja nopeaa reagointia. Riski eriarvoistumiskehityksen kiihtymisestä on olemassa, mikäli eri vähemmistöryhmien osallisuutta ei kyetä merkittävästi vahvistamaan.

Yhdenvertaisuus luo osallisuutta. Kaikilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaelämään ja vaikuttamiseen läpi koko elämänsä. Tämä ei kuitenkaan voi toteutua niin kauan kuin osaa ihmisistä syrjitään heidän sukupuolensa, sukupuolettomuutensa, taustansa tai synnyntäisten ominaisuuksiensa vuoksi.

Tasa-arvoselonteon pohjaksi tulee ottaa vahva syrjimättömyyden näkökulma. Se tarkoittaa puuttumista rakenteelliseen syrjintään yhtä lailla kuin näkyviin vihaliikkeisiin. Se tarkoittaa myös suomalaisten moninaisuuden näkyvämpää tunnustamista ja eri ihmisryhmien osallisuuden ja edustuksellisuuden vahvistamista jokaisella päätöksenteon asteella.

Tasa-arvopoliittiset tavoitteet

2. Marinin hallituksen tavoitteena on parantaa kunnianhimoisesti tasa-arvoa yhteiskunnassa ja nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen kansalliset pitkän ajan tasa-arvopoliittiset tavoitteet, jotka toteutuessaan veisivät Suomea tasa-arvoisemmaksi yhteiskunnaksi? Huomioikaa, että kysymys on tavoitteista, ei välineistä tai toimenpiteistä. Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaaenintään viisi konkreettista, selkeää ja seurattavissa olevaa tavoitetta.

1. Väkivallasta vapaa Suomi

Suomen tulee ottaa kunnianhimoinen ote sukupuolittuneen väkivallan, häirinnän ja ahdistelun ehkäisemiseksi ja sen uhrien tukemiseksi. Suomen tulisi olla Euroopan turvallisin maa naisille ja kaikille sukupuolille vuoteen 2030 mennessä. Se edellyttää pysyviä, asiantuntevia ja hyvin resursoituja väkivaltaa ja turvattomuutta ehkäiseviä palveluita valtakunnallisesti, alueellisesti ja kuntien tasolla, riittäviä toimintaedellytyksiä hallituksen esittämälle uudelle naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijalle ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumista.

2. Sukupuolen moninaisuus näkyviin

Suomen tulisi vahvistaa naisten, sukupuolivähemmistöjen ja eri vähemmistöryhmien poliittista edustusta päätöksenteossa sekä heidän osallisuuttaan poliittisissa prosesseissa. Suomen tulee puuttua institutionaalisiin käytäntöihin perustuvaan ja lainsäädännön avulla tuotettuun tai toteutettuun syrjintään tuomalla se näkyviin ja korjaamalla vallan vääristymät. Suomen on purettava ne yhteiskunnallisen osallistumisen esteet, joita ihmiset sukupuolensa tai taustansa vuoksi kokevat.

3. Sukupuolivaikutusten arviointi velvoittavaksi.

Kaikki julkista valtaa käyttävät tahot tulee velvoittaa teettämään puolueettomat ennako- ja jälkikäteisarviot kaikkien päätöstensä sukupuoli-, tasa-arvo- ja ihmisoikeusvaikutuksista. Analyysin tulee ulottua sekä suoriin että välillisiin vaikutuksiin.

4. Taloudellinen tasa-arvo todeksi

Naisten ja eri sukupuolivähemmistöjen asema on yhä miehiä heikompi taloudellisesti, työelämässä ja arjessa. Suurin osa köyhistä eläkeläisistä ja omaishoitajista on naisia, joiden pieni eläke on seurausta vuosien hoivatyöstä kotona. Suomen tulee laatia velvoittava toimenpideohjelma naisvaltaisten alojen aseman ja arvostuksen parantamiseksi ja tasa-arvonäkökulman edistämiseksi työehtosopimusjärjestelmässä. Suomen tavoitteena tulee olla toimeentulon turvaaminen niin työssä, työelämän ulkopuolella kuin työuran jälkeen ja varmistettava pienimpien eläkkeiden taso, jotta kukaan ei eläisi köyhyysrajan alapuolella.

5. Sukupuolitietoista talouspolitiikkaa läpileikkaavasti

Suomen tulisi ottaa tavoitteeksi vakiinnuttaa sukupuolitietoinen budjetointi ja talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi talousarvioprosessin kaikkiin eri vaiheisiin. Tavoitteen tulee sisältää yksittäisten vero- ja etuusmuutosten arvioinnin lisäksi suurempien päätösten, kuten indeksileikkausten kasautuvat ja välilliset vaikutukset naisten ja sukupuolivähemmistöjen elämään ja arkeen. Läpileikkaavan sukupuolinäkökulman tulisi olla mukana myös talous- ja finanssipolitiikan linjan määrittävässä hallitusohjelmassa, valtiontalouden kehyspäätöksissä ja julkisen talouden suunnitelmissa.

3. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen tasa-arvopoliittiset tavoitteet koskien Euroopan unionia ja kansainvälistä toimintaympäristöä? Täsmentäkää ja perustelkaa, mikäli mahdollista.

Euroopan Unionin perusarvoja ovat ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo ja oikeusvaltio. Suomen tulisi vaikuttaa siihen, että nämä arvot toteutuvat. Ihmisten tulee saada elää yhdenvertaista elämää ja heillä tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaelämään sen kaikilla osa-alueilla läpi koko elinkaaren.

1. Suomen tulisi vaikuttaa siihen, että EU puolustaa ihmisoikeuksia ja oikeusvaltioperiaatetta nousevan nationalismin vastavoimana.

2. Suomen tulisi vaikuttaa siihen, että EU vahvistaa sosiaalisten oikeuksien toteutumista Euroopassa, jotta jokaisen ihmisen EU:n peruskirjassa määritellyt oikeudet toteutuvat. Tällä on suora vaikutus naisten ja vähemmistöjen asemaan Euroopassa.

3. Suomen tulisi vaikuttaa siihen, että EU:n talouspolitiikka on sukupuolitietoista.

Suomen tulee EU:ssa puolustaa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen ihmisoikeuksia ja itsemääräämisoikeutta ja ohjata kaikkien jäsenmaiden lainsäädäntöä yhdenvertaisempaan suuntaan.

4. Suomen tulisi vaikuttaa siihen, että oikeus vapaaseen raskaudenkeskeytykseen ja suostumusperusteinen seksuaalirikoslainsäädäntö toteutuvat koko EU:n tasolla.

5. Suomen tulee myös vaikuttaa siihen, että EU:n rajapolitiikka ja maahanmuuttopolitiikka on avoimempaa ja perustuu aina ihmisarvon kunnioittamiselle. EU:n tiukka rajapolitiikka on tehnyt kaikkien pakolaisten, mutta erityisesti naisten ja eri sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen asemasta erityisen haavoittuvan.

Sukupuolten oikeudellinen asema

4. Lainsäädäntö on yksi merkittävä sukupuolten tasa-arvopolitiikan väline. Miten lainsäädäntöä tai yksilön oikeussuojaa pitäisi mielestänne kehittää sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi? Huomatkaa, että kysymys ei koske ainoastaan tasa-arvolakia.

1. Tasa-arvolaki

Suomen tulisi yhdenmukaistaa tasa-arvolain määräykset koskemaan kaikkia sukupuolia ja poistaa nykyiset ristiriidat, jotka heikentävät sukupuolivähemmistöjen asemaa. Edistetään tosiasiallista tasa-arvoa laajentamalla positiivisen erityiskohtelun periaatetta laissa. Suomen tulisi turvata tasa-arvovaltuutetun resurssit tasa-arvolain valvontaan nostamalla rahoitus riittävälle tasolle ja turvata lainsäädännön keinoin tasa-arvotyön jatkuvuus yli vaalikausien. Hallitusten on laadittava tasa-arvo-ohjelma ja sitouduttava sukupuolten tasa-arvon edistämiseen hallitusohjelmissa, talousarvioprosesseissa ja kaikissa keskeisissä uudistuksissa.

2. Sukupuolivähemmistöjä koskeva lainsäädäntö

Translaki tulisi uudistaa itsemääräämisoikeutta kunnioittavaksi ja ihmisoikeusperustaiseksi. Translain muutoksen yhteydessä tulee toteuttaa myös tarvittavat terveydenhuoltoon koskevat uudistukset, jotta voidaan taata tarvittavan psykososiaalisen ja lääketieteellisen tuen saavutettavuus. Kaikkien transihmisille ja sukupuolivähemmistöille suunnattujen palveluiden on perustuttava

sukupuoliristiriitaa kokevien omiin tarpeisiin. Murrosikä lykkäävät hoidot nuorille tulee mahdollistaa yksilöllisen tarpeen mukaan.

Suomen tulee muuttaa henkilötunnusjärjestelmä sukupuolineutraaliksi.

Suomen tulee laatia tavoitteellinen, hallituskaudet ylittävä toimenpideohjelma sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeuksien edistämiseksi ja turvaamiseksi.

Lainsäädännön on turvattava intersukupuolisten lasten itsemääräämisoikeus esimerkiksi kieltämällä kiireettömät ja lääketieteellisesti tarpeettomat kehoa muokkaavat hoidot.

Neuvoloiden ja koulutus- ja terveydenhuoltoalan henkilöstöä tulisi kouluttaa tunnistamaan ja kohtaamaan intersukupuolisuus ja sukupuolen moninaisuus paremmin.

3. Rikoslainsäädäntö

Lisätään sukupuoleen ja vammaisuuteen kohdistuva viharikos rikoslakiin rangaistuksen koventamisperusteeksi.

Suomen seksuaalirikoslaki on uudistettava itsemääräämisoikeutta kunnioittavaksi siten, että raiskauksen määritelmä laissa perustuu suostumuksen puutteeseen. Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva pykälä tulee poistaa ja teko määritellä jatkossa lapsen raiskaukseksi. Seksuaalirikosten uhrien asemaa oikeusprosessissa tulee parantaa esimerkiksi laajentamalla seksuaalirikoksien uhreja auttavat palvelut valtakunnallisiksi ja tuomalla ne valtion pysyvän rahoituksen piiriin. Seksuaalisen ahdistelun rikosnimike tulee laajentaa koskemaan myös sanallista häirintää.

Sukupuoleen, alkuperään ja vammaisuuteen kohdistuva viha tulee Suomessa lisätä rikoslakiin rangaistuksen koventamisperusteeksi. Lisäksi tulee selvittää keinot ehkäistä viharikoksia, puuttua vihapuheeseen ja tunnistaa vihamotiivi rikoksissa aiempaa paremmin.

4. Perhevapaalainsäädäntö

Perhevapaajärjestelmä on uudistettava hoivavastuun jakamiseksi ja naisten työmarkkina-aseman parantamiseksi. Uuden perhevapaajärjestelmän on oltava sukupuolineutraali ja jakaa vanhempainvapaata kahden vanhemman perheissä kahteen yhtä suureen osaan. Muutosten

yhteydessä on ryhdyttävä erityistoimiin naisten työmarkkina-aseman parantamiseksi, sillä erityisesti pitkien kotihoitajaksojen takana on usein äidin työttömyys tai raskas matalapalkkatyö.

Perhepolitiikan tulee koskea kaikkia perheitä, ei vain heteroseksuaalista ydinperhettä. Suomen tulisi kirjata lakiin useamman vanhemman vahvistamisen mahdollisuus ja purkaa samaa sukupuolta olevien vanhempien perheiden syrjintää lainsäädännöstä.

5. Seksuaalioikeuksien vahvistaminen

Suomen on päivitettävä laki raskauden keskeyttämisestä siten, että raskaana olevan oma ilmoitus riittää perusteeksi raskauden keskeyttämiselle. Vapaaehtoisesti lapsettomien itsemääräämisoikeutta tulee vahvistaa laskemalla sterilisaation alaikäraja 25 vuoteen.

5. Moniperusteisella syrjinnällä tarkoitetaan syrjinnän kohteeksi joutumista sukupuolen ja jonkin muun ominaisuuden perusteella. Se voi olla myös rakenteellista. Mitkä moniperusteisen syrjinnän kysymykset mielestänne pitäisi ehdottomasti käsitellä selonteossa?

Tasa-arvokysymyksissä ei voida tehdä valintoja, joilla rajataan pois joitakin moniperusteisen syrjinnän kysymyksiä ja säilytetään toiset. Tasa-arvo ei ole tasa-arvoa ellei se ole sitä kaikille. Moniperusteinen syrjintä tulisi huomioida läpileikkaavasti ja johdonmukaisesti jokaisen kysymyksen kohdalla, kaikessa päätöksenteossa, talousvaikutuksissa ja suunnittelussa.

Moniperusteisen syrjinnän rakenteet on tunnistettava ja purettava varmistamalla että kaikkien tulevien tasa-arvopoliittisten toimenpiteiden ja lainsäädännön osalta tehdään läpileikkaava tasa-arvoanalyysi moniperusteisen syrjinnän ehkäisemisen näkökulmasta. Tämän näkökulman tulee olla se kantava perusta, jonka päälle kaikki poliittiset päätökset ja toimenpiteet rakennetaan.

On kyettävä osoittamaan erityisiä toimenpiteitä nimenomaan moniperustaisen syrjinnän poistamiseksi ja huomattava, että nämä edellyttävät usein myös yhdenvertaisuuspolitiikkaa: koko ihmisryhmän oikeuksien parantamista, jotta myös sukupuolten tasa-arvo edistyy.

Tällaisia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi nimettömän rekrytoinnin käyttöönotto valtiolla ja kunnissa, monikielisten palvelujen turvaaminen, vammaispoliittisen selonteon laatiminen ja sen risteyttäminen tasa-arvoselonteon kanssa, ikääntyneiden palvelujen parantaminen, digitaalisen eriarvoisuuden purkaminen, sekä rasismien, syrjinnän, kiusaamisen ja väkivallan vastainen työ.

Muut huomiot

6. Muuta mahdollisesti huomioitavaa selonteon valmistelussa?

-

Aro Katju
Feministinen puolue